

Handreiking (startversie)

Ouderbetrokkenheid bij studiekeuze en loopbaanoriëntatie

Januari 2016

Dit is een handreiking voor het vormgeven van experimenten op vmbo-scholen in het project *ouderbetrokkenheid bij studiekeuze en loopbaanoriëntatie*. De handreiking is ontwikkeld in opdracht van het ministerie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor de steden die deelnemen aan de *city deal aanpak jeugdwerkloosheid migrantenjongeren*. In dit kader is ook de handreiking werkexploratie ontwikkeld.

Dr. Mariëtte Lusse, Hogeschool Rotterdam

Prof. Dr. Marinka Kuijpers, Open Universiteit, Carpe carrièreperspectief

Drs. Monique Strijk, Hogeschool Rotterdam

Inleiding

Het doel van dit city deal project is om via een betere ouderbetrokkenheid rond studiekeuzes bij te dragen aan het verminderen van de jeugdwerkloosheid onder migrantenjongeren. Samen werken met laagopgeleide en/of migrantenouders rond studiekeuzes is voor veel vmbo's een uitdaging. Deze handreiking biedt vmbo's daarom kritische uitgangspunten voor het realiseren van succesvolle en bruikbare instrumenten om deze samenwerking te versterken. In bijeenkomsten in de steden die meewerken aan de city deal gaan scholen hierover met elkaar in gesprek. De scholen maken vervolgens eigen keuzes in hun aanpak, zodat deze op maat is naar hun eigen wens en situatie.

Een mbo-diploma geeft een betere startpositie op de arbeidsmarkt. Relatief veel allochtone jongeren en jongeren met laag opgeleide en/of werkeloze ouders vallen uit in de overgang tussen vmbo en mbo of in het eerste jaar van het mbo¹ (Herweijer, 2008). Om de positie van kwetsbare jongeren op de arbeidsmarkt te vergroten zijn goede loopbaankeuzes van belang. Omdat loopbaankeuzes telkens terug keren is niet zozeer de eenmalige keuze, maar vooral het leren kiezen van belang. Dit vereist door de hele opleiding heen aandacht voor loopbaancompetenties (Kuijpers & Meijers, 2012).

Kwetsbare jongeren hebben relatief vaak ouders die het lastig vinden om hun rol hierin te vervullen omdat zij minder bekend zijn met het onderwijssysteem en mede daardoor minder vertrouwen hebben in hun eigen effectiviteit. Ook deze ouders zijn veelal zeer betrokken bij de schoolloopbaan van hun kinderen en onderzoek laat zien dat ook zij een belangrijk verschil kunnen maken in de kansen van hun kind, als zij beter weten hoe zij hun rol in kunnen vullen (Desforges & Abouchaar, 2003). Het gaat er daarbij niet zozeer om dat ouders veel op school aanwezig zijn (o.a. Bakker e.a.), maar dat zij leren om thuis kwalitatief goede gesprekken te voeren met hun kind over loopbaankeuzes.

Scholen hebben een belangrijke rol in het ondersteunen van ouders bij het vormgeven van de thuisbetrokkenheid bij studiekeuzes, maar juist bij lager opgeleide en allochtone ouders is de drempel tussen school en ouders groot. Toch blijkt het goed mogelijk met deze ouders samen te werken.

Vroegtijdig kennismaken met alle ouders en ouders handvatten geven om het gesprek thuis met hun kind te kunnen voeren zijn daarin belangrijke sleutels (Lusse, 2013).

Deze handreiking is bedoeld om scholen te ondersteunen bij het versterken van de samenwerking met laagopgeleide en/of migrantenouders rond lob en heeft het karakter van een groeidocument. Deze versie is een startdocument, met inzichten en goede praktijken tot nu toe. De inzichten en producten waar dit project toe leidt, krijgen een plek in een volgende versie van de handreiking, waar ook andere scholen hun voordeel mee kunnen doen.

De handreiking is opgebouwd uit twee delen:

- deel A: wat is lob en wat is de rol van ouders hierin?
- deel B: hoe kunnen scholen met een kwetsbare populatie ouders bij lob betrekken?

¹ De invloed van sociale klasse is groter dan die van etnische herkomst.

A. Wat is lob en de rol van ouders hierin?

Loopbaanondersteuning en begeleiding (LOB)²

In de overgang van kind naar volwassene maken leerlingen belangrijke keuzes op het gebied van opleiding en beroep. Deze keuzes zijn bepalend voor de identiteit van een persoon en de betrokkenheid en tevredenheid met de loopbaan in de nabije en latere toekomst (Hotchkiss & Borow, 1996). Leerlingen op het vmbo maken in de tweede klas al de eerste keuze voor de richting van hun opleiding. In de praktijk blijkt dat leerlingen niet genoeg nadenken over welke richting en vervolgopleiding goed bij hun past en zicht geeft op (passend) werk. Het gevolg is dat leerlingen van opleiding wisselen of uitvallen (SER, 2013).

Loopbaancompetenties

Om goede keuzes te kunnen maken voor opleiding en beroep is het belangrijk dat leerlingen antwoorden leren vinden op vijf belangrijke vragen en daarmee hun loopbaancompetenties ontwikkelen (Kuijpers, Meijers & Gundy, 2011):

- wat wil ik, wat drijft mij? (motievenreflectie)
- wat kan ik goed of waar kan ik goed in worden? (kwaliteitenreflectie)
- welk werk past bij mij? (werkexploratie)
- hoe bereik ik dat? (loopbaansturing)
- wie kan mij daarbij helpen? (netwerken)

Een loopbaangerichte omgeving

Leerlingen ontwikkelen loopbaancompetenties in een omgeving, waarin ze ervaringen kunnen opdoen (praktijkgericht), over die ervaringen kunnen praten (dialogisch) en keuzes kunnen maken in vervolgstappen die ze willen zetten op basis van de uitkomsten van de gesprekken (vraaggericht). Leerlingen zullen zichzelf niet snel loopbaangerichte vragen stellen. Zij hebben gesprekken met mensen in hun omgeving nodig waarin deze vragen aan de orde komen. Scholen bieden veelal een programma voor loopbaanoriëntatie en -begeleiding aan in het laatste jaar van het vmbo om een keuze te kunnen maken voor een vervolgopleiding. Loopbaanontwikkeling is een voortdurend (en levenslang) proces: in de huidige maatschappij gaat het niet om een eenmalige keuze voor een beroep van de rest van je leven, maar om een leven lang keuzes maken in de loopbaan voor leren en werk. De begeleiding zou daarom niet zozeer gericht moeten zijn op het laten kiezen, maar op het leren kiezen. Daarom is het belangrijk dat niet alleen aan het einde maar gedurende de gehele opleiding aandacht is voor het ontwikkelen van loopbaancompetenties, zodat deze competenties ook in het latere leven van de leerling benut kunnen worden (Kuijpers & Meijers, 2012).

De rol van ouders bij LOB³

De invloed van ouders op de loopbaan(keuzes) van leerlingen is groot. Leerlingen geven aan dat zij vooral met hun ouders spreken over hun loopbaan (Klaassen, Vreugdenhill & Boonk, 2010; Kuijpers, Meijers & Winters, 2008; Lusse, 2013; Oomen, 2010; Schut, Kuijpers & Lamé, 2013). Leerlingen willen graag dat hun ouders betrokken zijn bij hun schoolloopbaan en praten over hun kwaliteiten en motieven als dit in een positieve, bemoedigende sfeer plaatsvindt en als de leerling zelf de regie blijft

² Zie bijvoorbeeld Kuijpers & Meijers (2012).

³ Zie bijvoorbeeld Lusse (2013).

behouden (Lusse, 2013). De betrokkenheid van ouders draagt substantieel bij aan schoolsucces en preventie van schooluitval. Dit geldt voor alle ouders, ongeacht hun opleidingsniveau, sociaaleconomische of etnische achtergrond (Desforges & Abouchaar, 2003).

Goed vormgegeven steun van ouders draagt bij aan de intrinsieke motivatie, het positieve zelfbeeld en het welbevinden dat het kind helpt tot betere prestaties te komen (Bakker e.a., 2013, p. 64; Desforges e.a. 2003; Hill & Tyson, 2009; Hoover-Dempsey & Sandler, 2005; Pomerantz e.a. 2007). Niet alle vormen van ouderbetrokkenheid zijn echter even effectief. Leraren hebben bij ouderbetrokkenheid vooral ouderparticipatie op het netvlies en zien ouders als optimaal betrokken als zij hand- en spandiensten leveren op klas- of schoolniveau of die deelnemen aan ouderpanels en medezeggenschapsraden. Internationaal onderzoek laat echter geen effect op de leerresultaten van de leerlingen zien van deze formele samenwerking tussen school en ouders. Juist de thuisbetrokkenheid van ouders blijkt het meest bij te dragen aan schoolsucces (Bakker e.a., 2013; Desforges & Abouchaar, 2003; Hill & Tyson, 2009, Jeynes, 2007). Thuisbetrokkenheid bestaat uit drie componenten:

- pedagogisch: ouders zijn trots op en hebben vertrouwen in hun kind en bemoedigen hun kind
- leerondersteunend: ouders helpen de wereld van hun kind te vergroten en schoolzaken te structureren
- loopbaanondersteunend⁴: ouders hebben hoge (realistische) verwachtingen van hun kind en vormen een klankbord voor hun kind om interesses, toekomstplannen en loopbaankeuzes te kunnen bespreken. Hiermee ondersteunen ouders de loopbaancompetenties van hun kind (zij reflecteren met hun kind op diens kwaliteiten en motieven, helpen hun kind concrete ervaringen op te laten doen en na te denken over hoe zij het werk kunnen bereiken dat bij hen past en wie hen daarbij kan helpen).

In deze handreiking is uiteraard vooral het loopbaanondersteunende gedrag van ouders van belang. Om loopbaanondersteuning goed vorm te kunnen geven hebben ouders contact met school nodig over het eigen kind. Zo krijgen zij meer beeld van de ontwikkeling, de opleiding en het toekomstige beroep van hun kind, wat hen stof geeft om het gesprek thuis te kunnen voeren. Contact is bovendien nodig om de begeleiding van de leerling thuis en op school op elkaar afstemmen. Verschillen in waardeoriëntatie tussen school en thuis werpen wederzijds een drempel op om tot samenwerking te komen. Scholen en ouders zullen meer moeite moeten doen om met elkaar samen te werken.

In tabel 1 zijn de drie genoemde vormen van ouderbetrokkenheid samengevat.

Tabel 1 Dimensies van ouderbetrokkenheid (naar Lusse, 2013; Lusse, 2015)

dimensie	definitie	plaats	effect op schoolsucces
ouderparticipatie (gericht op klas of school)	ouders nemen actief deel aan activiteiten op school, door het leveren van hand- en spandiensten aan de school of door te participeren in de medezeggenschapsraad of ouderraad	op school of bij uitstapjes	niet aange-toond

⁴ Dit begrip komt uit lopend promotieonderzoek naar ouders en lob van Monique Strijk, Hogeschool Rotterdam. Haar werkdefinitie van loopbaanondersteunend gedrag is: acties die ouders ondernemen om de kennis, houding en vaardigheden van hun kind te vergroten die hij/zij nodig heeft bij de ontwikkeling en verwezenlijking van zijn/haar opleiding en arbeidsaspiraties. Met verwezenlijking worden de acties bedoeld die het kind onderneemt om zijn loopbaanaspiraties te verwezenlijken.

thuisbetrokkenheid	ouders hebben een positieve houding tegenover school en ondersteunen de leer- en loopbaanontwikkeling van hun kind	thuis	√
samenwerking tussen school en ouders (gericht op het eigen kind)	school en ouders werken samen aan het leren door en opvoeden van de leerling, thuis en op school	in de klas, thuis, via telefoon of email	√

Loopbaanondersteunend gedrag

Niet het aantal keren dat de ouder de school bezoekt, maar de manier waarop de ouder het loopbaanondersteunende gedrag thuis vorm geeft, blijkt van belang voor een succesvolle schoolloopbaan. Of ouders daadwerkelijk betrokken raken, wordt beïnvloed door het beeld dat ouders hebben van hun rol in de schoolloopbaan van hun kind, van het beeld dat zij hebben over hun eigen effectiviteit in de begeleiding van hun kind en van de mate waarin zij zich door de school uitgenodigd voelen om hun betrokkenheid te uiten (Hoover-Dempsey & Sandler, 2005). Het gevoel van competentie en de kwaliteit van het loopbaanondersteunende gedrag van ouders kan bedreigd worden bij armoede, bij problemen in het gezin en door gebrek aan vertrouwen in of kennis bij ouders over hoe zij betrokken kunnen zijn (Desforges e.a., 2003). Dat betekent dat het risico dat de kwaliteit van het onderwijsondersteunende gedrag onder druk staat, in de grootstedelijke context groter is dan in de ouderpopulatie in haar totaal (Lusse, 2013). Lager opgeleide ouders hebben zeker belangstelling voor de loopbaankeuzes van hun kind, maar vinden het lastiger dan hoger opgeleide ouders om hun kind hier ook daadwerkelijk mee te helpen (Oomen, 2010; Pless & Katnelson, 2007). Veel ouders bieden wel de belangrijke sociale steun aan hun kinderen, maar de steun die ze geven op het terrein van schoolresultaten is minder effectief (Meeuwisse, 2012) en heeft bij jongeren die risico lopen op schooluitval minder invloed op hun studieplannen (Elfers, 2011).

Hoewel vrijwel alle ouders, ongeacht hun sociaaleconomische klasse of etnische achtergrond, betrokken zijn bij de loopbaan van hun kind (Ule e.a., 2015) zijn niet alle ouders zich bewust van de invloed die zij hierop hebben (Keller, 2004). Als ouders thuis bewust praten over praktijkervaringen en de interesses van hun kind, dragen zij bij aan de reflectie die hun kind nodig heeft om zijn of haar loopbaancompetenties te ontwikkelen. Ouders dragen optimaal bij als ook de thuisomgeving loopbaangericht is (vraaggestuurd, praktijkgericht en dialogisch): een omgeving die het kind uitdaagt om nieuwe ervaringen op te doen en deze te demonstreren, over deze ervaringen te praten zodat het kind ontdekt waar het goed in is en belangrijk vindt, en op basis daarvan vervolgstappen te zetten om die kwaliteiten en motieven nader te exploreren.

Ouders ondersteunen hun kind door thuis:

- hun kind te helpen concrete ervaringen op te doen, deze te bespreken zodat het kind meer beeld krijgt waar hij of zij goed in is en wat bij hem of haar past
- te bouwen aan het zelfvertrouwen en de motivatie van hun kind, door interesse te tonen in de schoolloopbaan en hun kind, trots te zijn op hun kind; hoge (realistische) verwachtingen te hebben en hun kind te bemoedigen
- hun kind te ondersteunen bij het ontwikkelen van een positief zelfbeeld met betrekking tot zijn of haar kwaliteiten door complimenten geven (en daarbij ook reëel te zijn in wat minder past)

- motieven van het kind te verhelderen door dromen (ambities, toekomstplannen) en interesses (wat leest hun kind, waar kijken ze naar, wat doen ze graag) van hun kind te bespreken en aandacht te besteden aan de conflicten die zich hierbij voordoen
- hun kind te helpen zoeken naar wie in het netwerk kan helpen in het proces van loopbaanleren
- hun kind op te helpen bij de zoektocht naar opleidingen en beroepen die mogelijk en passend zijn, met steun, maar zonder de regie over te nemen.
- sensitief te zijn in wat het kind aan ondersteuning nodig heeft. Het ene kind weet duidelijk wat hij of zij wil worden en heeft vooral behoefte aan vrijheid om deze aspiraties waar te maken het andere kind twijfelt voortdurend en heeft behoefte aan meer sturing om op een pad te komen dat bij hem/haar past.

(Desforges & Abouchaar, 2013; Hill & Tyson, 2009; Jeynes, 2007; Keller, 2004; Pomerantz e.a., 2007)

Van belang is dat ouders weten dat zij invloed hebben op de schoolloopbaan van hun kind, dat zij weten hoe zij deze invloed het beste kunnen vorm geven, dat zij het gevoel hebben hun rol effectief uit te oefenen en dat zij zich hiertoe uitgenodigd voelen door zowel de school als door hun eigen kind (Hoover Dempsey & Sandler, 2005).

Ouders hebben een aantal zaken nodig om hun rol te kunnen vervullen namelijk:

- het onderkennen van het belang van LOB door de hele schoolloopbaan heen
- informatie over concrete activiteiten vanuit school, zodat zij hierover het gesprek thuis aan kunnen gaan
- het opbouwen van zelfvertrouwen dat zij in staat zijn hun kind te begeleiden en het creëren van bewustzijn van hun invloed op de motivatie, het zelfvertrouwen, de ambities en loopbaankeuzes van hun kind
- het ontwikkelen van pedagogische vaardigheden om hun puber autoritatief (zowel structuur als warmte biedend) te kunnen begeleiden en de sensitiviteit om aan te kunnen sluiten op de mate van regie die het kind aan kan
- de vaardigheid om het kind complimenten te geven, vooral over het proces (wat heb je hard gewerkt) en minder over het product (dat kun je goed) (van Dinteren, 2014)
- de vaardigheid om het gesprek met hun puber aan te kunnen gaan over de loopbaanvragen en zich daarbij bewustzijn zijn van het gegeven dat het brein van jongeren nog niet rijp is om de consequenties van keuzes op langere termijn te overzien en ouders dus nodig zijn om hun kind te helpen reflecteren op hun keuzes (www.hersenenleren.nl. Zie ook de handreiking werkexploratie)
- de beleving dat hun kind het op prijs stelt om met de ouders over hun kwaliteiten en motieven te praten

(Desforges & Abouchaar, 2003; Hoover-Dempsey & Sandler, 2005; Keller, 2004; Lusse, 2013).

B. Hoe kunnen scholen ouders bij lob betrekken?

Het betrekken van ouders bij LOB⁵

Scholen kunnen ouders helpen hun rol thuis goed in te vullen. Zij kunnen ouders niet alleen goed informeren over hoe het programma van loopbaanoriëntatie en -begeleiding er op school uitziet (zodat ouders hier thuis makkelijker het gesprek over aan kunnen gaan met hun kind), maar ook over de manier waarop ouders hun rol in de begeleiding van hun kind thuis kunnen vervullen. Daarnaast is van belang dat school en ouders afstemmen en samenwerken. Leerling, school en ouders hebben als gezamenlijk belang dat de leerling keuzes maakt die bijdragen aan een passende, succesvolle schoolloopbaan. Om dat te realiseren hebben school en ouders een gezamenlijk kader en afspraken nodig, zodat de beide leefwerelden elkaar versterken en overlappen (Epstein e.a., 2009). Dit betekent dat het de rol van school is om ouders te informeren, het gesprek tussen leerling en ouder thuis te bevorderen en met ouders samen te werken.

De drempel tussen school en laagopgeleide en/of allochtone ouders is groot door verschillen in waarden en normen, opvoedings- en communicatiestijl, taalproblemen en mindere bekendheid met het Nederlandse onderwijssysteem (Desforges e.a., 2003). Thuis, buiten het zicht van de school, zijn deze ouders wel betrokken (Hoover Dempsey & Sandler, 2005). Uit onderzoek op vmbo's naar het beter samen werken met ouders in achterstandssituaties zijn tien succesfactoren naar voren gekomen voor de samenwerking met ouders. Vanuit contact met alle ouders, kunnen mentoren zo samenwerken met ouders aan het toekomstperspectief van alle leerlingen. In tabel 1 zijn deze succesfactoren toegespitst op de samenwerking met laagopgeleide en/of migrantenouders rond loopbaan keuzes. Deze succesfactoren komen terug in de verdere tekst.

Tabel 1: Tien succesfactoren voor het vormgeven van de samenwerking met ouders rond LOB (naar Lusse, 2013).

<i>Succesfactoren voor het leggen van CONTACT tussen school en ouders</i>	
1	zorg dat ouders zich welkom voelen om hun rol te spelen in lob en faciliteer ouders voor deze rol
2	bespreek vroegtijdig de ambities en interesses van de leerling met ouder en leerling
3	heb contact met een ouder (en/of andere begeleider) van elk kind over lob
<i>Succesfactoren voor de SAMENWERKING tussen school, ouders en leerlingen</i>	
4	draag bij aan de (passende mate van) regie van de leerling bij opleiding- en beroepskeuzes
5	zorg voor dialoog en uitwisseling en kies voor interactieve werkvormen bij collectieve activiteiten
6	geef ouders en leerlingen concrete handvatten voor het gesprek thuis over lob
7	draag bij aan zelfvertrouwen en trots van de leerling door diens kwaliteiten te bespreken
<i>Succesfactoren voor het met school, ouders en leerlingen samenwerken aan TOEKOMSTPERSPECTIEF</i>	
8	vervlecht de lob-activiteiten voor de leerlingen op school in de gesprekscyclus met ouders
9	maak concrete afspraken aan punten die de leerling kan versterken om ambities waar te kunnen maken, waarbij de rol van leerling, ouder en school duidelijk is
10	heb oog voor teleurstellingen in de schoolloopbaan en help deze ombuigen naar nieuw perspectief

⁵ Zie bijvoorbeeld Lusse & Diender (2014).

School helpt ouders hun rol thuis in te vullen door hen (tijdig!) te informeren (zie succesfactor 1):

- over hun invloed op de loopbaan van hun kind en hun rol in de ondersteuning van hun kind
- over het gegeven dat (het brein van) een puber nog niet in staat is het reflectieproces zelf op gang te brengen en daarbij niet alleen leraren, maar ook ouders nodig heeft (van Dinteren, 2014)
- over het vormgeven van een positieve steunende begeleiding van een puber die de regie zoveel mogelijk bij de leerling laat (zie succesfactor 4).
- over activiteiten waarbij leerlingen praktijkervaring op doen (bedrijvenbezoek, beroepmarkt et cetera).
- over stappen die de leerlingen in de loopbaan moeten zetten (wanneer moeten stageplaatsen gezocht zijn, de sector- of mbo-keuze gemaakt zijn, zijn open dagen en scholenmarkten).

Veel scholen informeren ouders al via een nieuwsbrief of via een informatieavond. Van belang is een interactief element aan te brengen in de manier waarop ouders geïnformeerd worden en ouders ook te informeren over de ontwikkeling van hun eigen kind. Bijvoorbeeld:

- door op ouderavonden niet alleen informatie te zenden, maar gespreksmogelijkheden in te bouwen met en tussen ouders en door beroepen en opleidingen concreet in beeld te brengen.
- door schriftelijke informatie per mail door de mentor te laten versturen, zodat ouders direct kunnen reageren of door gebruik te maken van app-berichten en/of facebook.
- door ouders te informeren over de ontwikkeling van hun eigen kind in de verschillende gesprekken die er met ouders zijn, en ook via de website van de school (zie www.helpmeebijjob.nl van de vo-raad), een voor ouders toegankelijk digitaal loopbaanportfolio en online registratiesystemen zoals Magister.

Lager opgeleide ouders bieden hun kinderen vooral emotionele en materiele steun. Hoger opgeleide familieleden en anderen uit het netwerk van het gezin fungeren als rolmodel en steunen de leerlingen informatief (Rezai, Crul, Severiens & Keskiner, 2015). Het is daarom van belang een beeld te hebben van het ondersteunend netwerk van de leerling en dit netwerk ook te betrekken in de samenwerking tussen school en thuis (zie succesfactor 3; Lusse, 2013). Waar lager opgeleide ouders meer geneigd kunnen zijn vooral prestigieuze beroepen (dokter, advocaat) voor hun kind te ambiëren, is dit bredere netwerk meer van mening dat leerlingen een opleiding en beroep moeten kiezen dat bij hen past, (Rezai e.a. 2015). Deze ruimte om een eigen keuze te maken lijken ook kinderen te krijgen van ouders die een beter beeld hebben van het onderwijs- en beroepenveld (Lusse, 2013).

School kan samenwerking met ouders realiseren door:

- verwachtingen van de samenwerking rondom de loopbaanondersteuning af te stemmen met leerling en ouder. Dat vraagt om individueel contact waarbij elke ouder (en niet alleen ouders van leerlingen die problemen hebben met de loopbaankeuze) uitgenodigd worden (zie succesfactor 3). De leerlingen zijn bij dit gesprek aanwezig. Zolang leerlingen geen uitzondering zijn en positief benaderd worden, zullen zij dit gesprek als waardevol ervaren (Lusse, 2013; zie succesfactor 4 en 7).
- alle partijen de rol te laten vervullen die bij hen past. Ouders kennen hun kind goed, weten wat talenten en zwakheden zijn. School heeft kennis van het leergedrag en leerniveau van een kind. Het kind zelf weet wat zijn aspiraties zijn. Door deze kennis tijdens contactmomen-

ten te delen ontstaat voor de leerling een beter beeld over zichzelf en zijn mogelijkheden in de toekomst, welke stappen hij/zij daarin kan zetten en welke ondersteuning hij/zij daarin kan mobiliseren.

- lob-activiteiten op school in te vlechten in de gesprekscyclus met ouders (zie succesfactor 8). In het individuele *kennismakingsgesprek* aan het begin van het schooljaar leren leerling, ouder en mentor elkaar kennen en bespreken zij de interesses en ambities van de leerling en hoe zij deze verder kunnen ondersteunen. Tijdens een collectieve *informatieavond* over de lob-activiteiten in het betreffende leerjaar informeert school ouders niet eenzijdig, maar gaat met ouders de dialoog aan over (hun rol in) dit onderwerp en de activiteiten op school en laat school ouders ervaringen opdoen met sectoren, opleidingen en beroepen. Tijdens de *voortgangsgesprekken* is de loopbaanontwikkeling een bespreekpunt. Bijvoorbeeld door te reflecteren op opdrachten rond schoolloopbaankeuzes, binnen en buiten de school en door concrete stappen (stageplek, open dagen, sectorkeuze, inschrijving en dergelijke) te bespreken. Ook is er aandacht voor zaken waar de leerling aan kan werken om ambities waar te kunnen maken (zie succesfactor 9) en voor eventuele teleurstellingen in de schoolloopbaan van de leerling die ambities bij leerling en ouder kunnen belemmeren (zie succesfactor 10).

(Keller, 2004; Lusse & Diender, 2014)

School kan het ondersteunende loopbaangesprek thuis bevorderen door leerlingen:

- de gelegenheid te geven hun ervaringen (letterlijk) op de keukentafel te leggen, bijvoorbeeld door de leerlingen foto's van bezoeken in het kader van bedrijfsbezoeken mee naar huis te laten nemen. Bij voorkeur foto's waar leerlingen trots op zijn (zie succesfactor 6).
- huiswerkopdrachten mee te geven om de ouders te betrekken in een positief gesprek over zijn kwaliteiten en motieven (zie succesfactor 7). De opdrachten zijn zo opgebouwd dat deze ook haalbaar zijn voor laagopgeleide ouders en ouders die de Nederlandse taal minder beheersen. Voor leraar, leerling en ouder is duidelijk waarom de opdracht wordt gegeven en hoe de opbrengsten van de opdracht gebruikt gaan worden. De opdracht bouwt voort op zaken die op school of bij een bedrijfsbezoek zijn gebeurd en de opbrengsten van het thuisgesprek hebben invloed op wat er op school gebeurd. De uitkomsten van de opdrachten worden vastgelegd (middels woorden, foto's, verhalen, evaluaties van anderen bijvoorbeeld) in een loopbaandossier. Het kan een opdracht betreffen die ouders en kind thuis samen uitvoeren (bijvoorbeeld in het kader van het portfolio), maar kan ook een gezamenlijk bezoek aan een opleidingenmarkt of open dag betreffen of ingaan op het werk van de ouder zelf. Of een opdracht die het kind in gesprek brengt met belangrijke anderen in de omgeving, omdat deze een interessant beroep uitoefenen of relevante opleiding volgen. Het gaat om een cyclisch proces van loopbaanbegeleiding (Kuijpers, 2012).

Het bereiken van alle ouders

Het zou goed zijn als alle ouders hun kinderen ondersteunen in de schoolloopbaan en met hun kinderen praten over hun motieven en kwaliteiten. Zeker voor laag opgeleide ouders of migrantenouders kan de drempel naar school echter hoog zijn. Ouders die geen goed beeld van het Nederlandse onderwijssysteem en van het beroepenveld hebben voelen zich zelf niet altijd goed in staat voelen om hun rol in de lob-begeleiding van hun kind te vervullen of om met school hierover in gesprek te gaan. Een aantal zaken helpen om de drempel voor deze ouders te verlagen:

- het jaar starten met een *kennismakingsgesprek* met alle ouders⁶ zodat er zicht is op de steun die de leerling vanuit thuis kan verwachten en er afspraken gemaakt kunnen worden over eventuele (aanvullende) steun van anderen uit het netwerk van de leerling (zie succesfactor 1 t/m 3).
- bij activiteiten op school kiezen voor *laagdrempelige, interactieve werkvormen*. bijvoorbeeld werken met een carrousel aan activiteiten die een goede inkijk in de sectoren bieden, die de rol van ouders overzichtelijk en concreet maakt of die de leerlingen de gelegenheid biedt met hun ouders relevante websites te bezoeken (zie succesfactor 5)⁷.
- goed zicht houden op welke ouders wel en niet in beeld zijn, door dit op de klasselijst bij te houden. Zo wordt voorkomen dat alle aandacht gaat naar ouders die makkelijk naar school komen en naar ouders van kinderen waar problemen mee zijn (zie succesfactor 3).
- ouders die niet snel naar school zullen komen, helpen wel het gesprek thuis met hun kind aan te gaan, bijvoorbeeld door leerlingen haalbare interactieve huiswerkopdrachten, foto's of links naar websites mee te geven die dit gesprek ondersteunen (zie succesfactor 6).
- in de terugkoppeling van buitenschoolse opdrachten op school goed bij te houden welke leerlingen eventueel geen steun ontvangen en met die leerling een oplossing hiervoor zoeken (zie succesfactor 3).

(Lusse, 2013; Lusse & Diender, 2014)

Sommige ouders zullen, ondanks de inzet vanuit school, onvoldoende in staat zijn een klankbord te vormen voor hun kind. Denk bijvoorbeeld aan ouders die laaggeletterd zijn, zich te onzeker voelen in het Nederlandse onderwijssysteem, zwaar belast zijn of onvoldoende contact weten te leggen met hun puber. De mentor bespreekt welke ondersteuning de ouders kunnen bieden. Wat kan hun bijdrage zijn aan het vinden van een stageplek, kan hun kind hen interviewen en gaan zij mee naar het mbo? Als ouders niet voldoende steun kunnen bieden, kan de mentor per onderdeel met de ouders onderzoeken of er steun uit het netwerk van het gezin ingezet kan worden: is er een oom, tante of volwassen broer of zus die een taak kan delen met of overnemen van de ouders? Dit vereist dat de mentor voldoende zicht heeft op de achtergrond van de leerling (zie succesfactor 3).

⁶ op 15 scholen voor voortgezet onderwijs in Rotterdam-Zuid, het grootste achterstandsgebied van Nederland, bleek ruim 95% van de ouders aanwezig te zijn bij dergelijke gesprekken (zie Lusse, 2013).

⁷ Op een vmbo in Rotterdam-Zuid die de ouderavond op deze manier vorm gaf en veel aandacht had besteed aan de uitnodiging van de ouders was 93% van de ouders aanwezig (zie Lusse, 2013).

Bronnen

Allen, J. & Meng, C. (2010). *Voortijdige schoolverlaters: Aanleiding en gevolgen*. ROA-R-2010;9. Maastricht: Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt.

Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M. & Oolbekkink-Marchand, H. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid. Een reviewstudie naar de effectiviteit van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren hierbij vervullen*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.

Desforges, C. & Abouchar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: A literature review, research report 433*, London: Department for education skills.

Dinteren, R. van (2014). *Handboek puber. Hoe je met breinkennis het leren van pubers verbetert*. Zaltbommel: Schouten en Nelissen.

Herweijer, L. (2008). *Gestruikeld voor de start. De school verlaten zonder startkwalificatie*. Den Haag: SCP.

Hill, N. E. & Tyson, D.F. (2009). Parental involvement in middle school: A meta-analytic assessment of the strategies that promote achievement. *Developmental Psychology*, 45 (3), 740-763.

Hoover-Dempsey, K.V. & Sandler, H.W. (2005). *Final performance report for OERI Grant 3 R305T010673. The social context of parental involvement: a path to enhanced achievement*. Nashville: Vanderbilt University.

Hotchkiss, L., & Borow, H. (1996). Sociological perspectives on work and career development. *Career choice and development*, 3, 281-334.

Jeynes, W. (2007). The relationship between parental involvement and urban secondary school student academic achievement: A meta-analysis. *Urban Education*, 42 (1), 82-110.

Jeynes, W. (2012). *A meta-analysis of the efficacy of different types on parental involvement programs for urban education*. *Urban Education*, 47, 706-742.

Keller, B. K. (2004). Parental behaviors that influence adolescents' career development. *Career Convergence*.

Klaassen, C., Vreugdenhil, B., & Boonk, L. (2011). *Ouders en de loopbaanoriëntatie van hun kinderen*. Nijmegen: Radboud Universiteit.

Kuijpers, M. (2012). *Architectuur van leren voor de loopbaan: richting en ruimte* (oratie). Heerlen: Open Universiteit.

Kuijpers, M. & Meijers, F. (2012). *Leren luisteren en loopbaanleren. De effecten van een professionaliseringsstraject voor mbo-docenten*. Trioprint grafisch centrum.

Kuijpers, M., Meijers, F. & Gundy, C. (2011). The relationship between learning environment and career competencies of students in vocational education. *Journal for Vocational Behavior*, 78 (1) 21-30.

- Kuijpers, M., Meijers, F. & Winters A. (2008). *Loopbaanleren in het Noord-Oost Brabantse vmbo*. Nijmegen: Meijers Onderzoek & Advies.
- Kuijpers, M., Meijers, F., & Bakker, J. (2006). *Krachtige loopbaangericht leeromgevingen in het (v)mbo: hoe werkt het?* Verkregen van Het Plaform Beroepsonderwijs website:
http://www.hetplatformberoepsonderwijs.nl/media/dirs/26/data/krachtige_loopbaangerichte_leeromgeving_in_het_vmbo_hoe_werkt_het.pdf
- Lusse, M. (2015). *Van je ouders moet je het hebben. Met ouders samenwerken aan het toekomstperspectief van de jeugd in Rotterdam Zuid*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.
- Lusse, M. & Diender, A. (2014). *Samen werken aan schoolsucces. School en ouders in het vo en mbo*. Bussum: Coutinho.
- Lusse (2013). *Een kwestie van vertrouwen. Een ontwerpgericht onderzoek naar het verbeteren van het contact met ouders in het 'grootstedelijke' vmbo als bijdrage aan preventie van schooluitval*. Rotterdam: Rotterdam University Press.
<http://talentontwikkeling.hr.nl/PageFiles/235299/Een%20kwestie%20van%20vertrouwen%20-%20Mari%3%abtte%20Lusse.pdf>
- Meijers, F., Kuijpers, M., & Winters, A. (2009). Loopbaanleren in de overgang van vmbo naar mbo. *Handboek effectief opleiden*, 51, 267-296. Retrieved from
http://www.fransmeijers.nl/cmsuploads/1274613588_Handboek%20Effectief%20Opleiden%20MBO.pdf
- Meijers, F., Kuijpers, M., & Bakker, J. (2006). *Over leerloopbanen en loopbaanleren. Loopbaancompetenties in het (v)mbo*. Retrieved from Het Plaform Beroepsonderwijs website:
http://www.hetplatformberoepsonderwijs.nl/media/dirs/26/data/over_leerloopbanen_en_loopbaanleren.pdf
- OCW (2009). *VSV-atlas: Totaaloverzicht Nederland. Aanval op schooluitval. Resultaat convenantjaar 2007-2008. 2e editie*. Den Haag: OCW.
- Oomen, A. (2010). *Ouders en de loopbaan van hun kind. Onderzoeksrapportage*. Utrecht: APS.
- Pomerantz, E.M., Moorman, E.A., & Litwack, S.D. (2007). The How, Whom, and Why of parents' involvement in children's academic lives: more is not always better. *Review of Educational Research*, 77 (3), 373-410.
- Rezai, S., Crul, M., Severiens, S. & Keskiner, E. (2015). Passing the torch to a new generation: Educational support types and the second generation in the Netherlands. *Comparative Migration Studies*. 3: 12.
- Schut, K., Kuijpers, M., & Lamé, M. (2013). *Scholieren eisen tijd en begeleiding voor hun loopbaan*. Verkregen van de LAKS website:
<http://www.laks.nl/uploads/pdf/Publicaties/eindrapport%20Scholieren%20eisen%20tijd%20en%20begeleiding%20voor%20hun%20loopbaan%20-%20LAKS,%20april%202013.pdf>
- SER. (2013). *Maak baan voor een nieuwe generatie*. Werkgroep benutting arbeidspotentieel migrantenjongeren. Verkregen van:

https://www.ser.nl/~media/files/internet/publicaties/overige/2010_2019/2013/maak-baan-voor-een-nieuwe-generatie.ashx

Smit, F., Driessen, G., Sluiter, R. & Brus, M. (2007a). *Ouders, scholen en diversiteit. Ouderbetrokkenheid en participatie op scholen met veel en weinig achterstandsleerlingen*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen, ITS.

Ule, M., Živoder, A., & du Bois-Reymond, M. (2015). 'Simply the best for my children': patterns of parental involvement in education. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 28(3), 329-348.